

УДК 130.2[(1-11)+(1-15)](043.3)

МЕТААНТРОПОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ПРОБЛЕМИ ПОРІВНЯННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ СХОДУ І ЗАХОДУ

Сулейманова Л. Ф., здобувач кафедри філософської антропології
Національного педагогічного університету ім. М. Драгоманова, м. Київ

У статті обґрунтовується продуктивність аналізу особливостей культур Сходу і Заходу з методологічних позицій метаантропології. Дана методологія розроблена сучасним українським філософом Н. Хамітовим, який виділяє три фундаментальні виміри людського буття: буденний, граничний та метаграничний. У результаті робиться висновок, що достатньо продуктивним є аналіз особливостей Сходу та Заходу, який враховує екзистенціальну плюральність цих регіонів.

Дослідження особливостей Сходу й Заходу на основі методології метаантропології зараз є вкрай важливим, адже завдяки такому підходу з'являється можливість усвідомлення критеріїв плідності синтезу культур Сходу та Заходу. Завдяки цьому можна зрозуміти, чому геополітичні конфлікти розпалюються саме на релігійному та ментальному ґрунті, що призводить до збройних протистоянь, а відтак – збагнути як запобігати цьому.

Ключові слова: буденний вимір людського буття, граничний вимір людського буття, метаграничний вимір людського буття, культура, метаантропологія, світогляд.

Питання ментальних і культурних відмінностей між людьми Сходу й Заходу є актуальним для всіх історичних епох – безліч конфліктних ситуацій, зокрема кровопролитних війн, породжувалися протистоянням людей різних культур, національностей, віросповідань.

За сучасних обставин це питання набуло особливої актуальності, адже такі явища, як міжнаціональний конфлікт або тероризм досі залишаються загрозою для всього людства. Тому проблема відмінностей у ментальності мешканців Сходу й Заходу є досить значною й очевидною, хоч останніми роками ці відмінності поступово згладжуються під тиском сучасної індустріальної і постіндустріальної цивілізації, роблячи світ більш цілісним і взаємопов'язаним.

Аналіз культури Сходу і Заходу характерний для цілої низки авторів XIX-XXI століть. При цьому достатньо продуктивними можна вважати дослідження тієї чи іншої культури Сходу або Заходу через філософію і релігію цієї культури – адже тут ми рухаємося від буденних традицій,

ритуалів до їх духовних першооснов. В цьому контексті особливо виділяються роботи Ф. Ніцше, К. Г. Юнга, Е. Фромма. Важливими є дослідження сучасних західних філософів та культурологів К. Еррикера, М. Хайдеггера, С. Хантінгтона, російських філософів і релігієзнавців О. Меня, Ю. Максимова, казахського дослідника Й. Байдарова та ін.

Ф. Ніцше вважає, що християнство – релігія слабких. На противагу їй він наводить буддизм - релігію, що закликає до чесності духу, і тому більш могутньою [11], [12]. Цікаво зазначити, що з точки зору Ю. Максимова, саме християнська культура - це культура сильних. Порівнюючи християнство та іслам, дослідник стверджує, що іслам - релігія слабких [3]. Ці висновки Ю. Максимов робить, провівши порівняльний аналіз таких сакральних текстів, як Коран і Біблія.

Відповідно до теорії К. Г. Юнга про колективне позасвідоме, будь-якої релігії, а значить, ментальності та культурі властива загальна основа. «Колективне позасвідоме ідентично у всіх людей і утворює тим самим загальну підставу душевного життя кожного, будучи за природою свержлічним», - зазначає К. Г. Юнг [25, с. 97].

Е. Фромм переконаний, що в кожній з релігій, а значить і в ментальності Сходу и Заходу можна знайти спільні риси. Він вважає більш правильним аналізувати їх не за територіальними, релігійними і ментальними ознаками, а по тому, як вони впливають на людину, тобто на духовний й душевний розвиток особистості. Е. Фромм вважає більш справедливим поділяти релігії на авторитарні й гуманістичні, що не протиставляє філософські світогляди Сходу і Заходу. Він навпаки прагне знайти спільне в кожному з них, яке може як благотворно, так і негативно впливати на особистість людини [13], [17].

А. Мень аналізує релігії з позиції існування трьох аспектів людського буття - емпіричного, абстрактного та інтуїтивного, яким відповідають логічне, абстрактне і інтуїтивне мислення при пізнанні світу [9]. При цьому А. Мень стверджує, що поєднання «...безпосереднього досвіду,

відстороненого мислення та інтуїції народжує вищий інтегральний тип пізнання... Він включає в себе всі сили малого розуму, як ціле - частини. Саме це дозволяє йому простирати свій погляд від видимих явищ природи до граничних граней буття» [9, с. 61]. Такий тип пізнання дає можливість сприймати світ цілісним, усвідомлюючи «єдність людської природи» [9, с. 97]. На цій основі А. Мень, говорячи про іслам, буддизм і християнство, стверджує, що релігійні культури і Сходу, і Заходу є частиною одного цілого – вони є різними, але доповнюють одна одну. І дуже важлива взаємодія цих культур і ментальностей на основі взаємоповаги та взаєморозуміння [10].

З точки зору відомого західного дослідника відмінностей Сходу і Заходу С. Хантінгтона, західна цивілізація є домінуючою у світі. Цю точку зору поділяє більшість західних дослідників. С. Хантінгтон стверджує, що Захід «...єдина цивілізація, яка має значні інтереси в усіх інших цивілізаціях або регіонах, а також має можливість впливати на політику, економіку і безпеку всіх інших цивілізацій чи регіонів» [22, с. 115].

Зустрічаються й інші позиції сучасних дослідників, наприклад Й. Байдаров наполягає на необхідності діалогу культур і ментальностей Сходу та Заходу, уникаючи їх протистояння, насильницької асиміляції. Автор підкреслює, що зараз важливо рухатися від «загальнолюдської разомкнутости» до «загальнолюдської універсальності» [1]. А це можливо при усвідомленні того, що і Схід, і Захід - це складові людства, єдиного роду. І не дивлячись на зовнішні глобальні відмінності у змісті цих двох культур, якщо глибше проникнути в ці два світи, то, на думку Й. Байдарова, можна виявити їх єдність [1].

В сучасній українській філософії проблема відмінностей та єдності Сходу та Заходу аналізуються в ментально-світоглядному та релігійному контекстах такими українськими філософами як Н. Хамітов, С. Крилова, Л. Гармаш, В. Матвєєв, Л. Компанієць, В. Мешков, М. Требін, С. Шевченко.

Особливо слід відзначити роботи Н. Хамітова, в яких розробляється така сучасна філософська методологія як метаантропологія, що дає

можливість досягнути не лише буденні прояви представників національних ментальностей, а й їх граничні прояви, в яких головними цінностями стають вже не безпека й здоров'я, а влада і творчість, а також вияви поза-граничні (мета-граничні), де головними цінностями стають любов, свобода й толерантність.

Метою цієї статті є дослідження потенціалу методології метаантропології [20, с. 153-157], яке дає можливість диференційованого аналізу ментальностей Сходу і Заходу. Це є вельми важливим для сьогодення, адже Україна перебуває на межі Сходу й Заходу. Але слід зауважити, що на відміну від психологічних опрацювань на цю тему, кількість філософських досліджень, присвячених цій проблематиці, дуже мала; в результаті психологічні розробки часто ґрунтуються на буденних уявленнях, а не на чіткій методологічній та світоглядній основі. Дане дослідження прагне виправити цей недолік.

Обґрунтування методології підходу до дослідження культур Сходу й Заходу є дуже актуальним через те, що в сучасній філософській і культурологічній думці існує досить багато взаємовиключних підходів до цього питання.

Видається доцільним здійснити порівняльний аналіз східної й західної культур на основі дослідження їх ментальних особливостей. Метою цієї роботи є визначення методології, за допомогою якої можна вивести це положення й викласти в тексті.

Логіка нашого дослідження передусім базується на методології метаантропології [16, с. 207–212]. У сучасному проекті метаантропології, який запропонований Н. Хамітовим, виділяються три фундаментальні виміри людського буття: буденний, граничний і метакраничний. Дано характеристику кожному з цих вимірів, що дасть змогу вивчити особливості культур Сходу й Заходу за межами буденних *уявлень* та *проявів* цих культур.

На думку Н. Хамітова, буденний вимір людського буття створюється волею до самозбереження та продовження роду [21, с. 158–161]. У контексті

матаантропології для такого виміру людського буття характерним є прагнення до безпеки й отримання матеріального задоволення. Метою тут є рівень життя, а не повнота життя, тобто насиченість його змістом [21, с. 158–159].

«Життя в буденності – ... це постійна пульсація бажання й страждання» [21, с. 191], - зазначає дослідник. У буденному бутті бажання – зворотна сторона страждання. Оскільки бажання, як правило, матеріальні – вони не задовольняються цілковито. «У кожному бажанні є страждання, в кожному стражданні вкорінено якість бажання» [21, с. 191]. Все це незмінно породжує вир буденності, а в результаті – звичку й байдужість, що призводить до нудьги, в якій «...поглиблюється безодня безглуздості буденного буття» [21, с. 199].

Усі ці явища людського життя загашують притаманну кожній людині індивідуальну творчу іскру, завдяки якій розкривається індивідуальність особистості. Н. Хамітов пише: «Буденність є найабстрактнішим станом людського буття, в якому найменше проявлене особистісне начало» [21, с. 158]. Якщо в розумінні людини буденним буттям обмежується її існування в цьому світі, то ця людина не розкривається як особистість, як неповторна індивідуальність. Адже вона, позбавлена духовної сили й охоплена страхом за свою безпеку та безпеку свого роду, є легкою здобиччю для різноманітних маніпуляторів. Така людина буденності не здатна критично мислити, а відтак розрізнити, які вчинки дійсні, а які є лише чужою волею [16, с. 68–69]. Як писав К. Г. Юнг, «зізнаватись у власній духовній бідності не менш небезпечно: хто бідний, той сповнений бажань. А бранець бажань накликає на себе долю. Як правильно говорить швейцарська приказка: «За багатим стоїть один диявол, за бідняком – два» [25, с. 107].

Тому життя в буденному вимірі людського буття обмежує можливості, дані людині при народженні для розкриття особистісного потенціалу – розвитку неповторних душі й духу.

Для людини буденності є характерним і буденний світогляд, який формується в результаті впливу сім'ї та загалом соціального середовища з його стереотипами [21, с. 23]. Н. Хамітов це добре показує: «Буденний світогляд є сукупністю соціальних стереотипів свого часу» [16, с. 218], [21, с. 24]. Такий світогляд відзначається несамотійністю – це є його головна риса. Людина буденності живе під впливом мас і авторитетів мас.

Буденний світогляд характеризується також некритичністю мислення. Людина буденності в переважній кількості випадків бере на віру все, що походить від авторитетних осіб, соціального середовища. Це сприяє тому, що буденний світогляд відзначає нетворче мислення [21, с. 23–25]. Для людини є складними й неприродними самотійний вибір і відповідальність за нього. Орієнтиром для вчинків звичайно є стереотипи, характерні для суспільства в тій чи тій сфері – споживанні, політиці, релігії тощо.

Усі ці риси людини буденного буття приводять її до безсистемності в житті, хаосу в цілях і життєвих настановах [16, с. 218-219], [21, с. 24].

Можна сказати, що життя в буденності – це, з одного боку, своєрідна захищеність і простий, зрозумілий життєвий напрям: головне – подолати поточні труднощі, народити дітей і «гідно» їх виховати, щоб було «не гірше, ніж в інших». А з іншого боку – це все-таки глухий кут, бо в людини буденності особистісні засади часто перебувають у летаргічному сні й питання про сенс життя, сенс народження тих самих дітей і взагалі сенс існування людини взагалі не виникають.

У кращих проявах буденності є душевність, яка дуже важлива для кожної людини. Однак у будь-яких формах буденності немає самотійного духовного вектора. Саме тому за такого способу життя ми можемо відчувати задоволення від рівня життя, але буде відсутнім відчуття унікальності й усвідомленості існування, які дають повноту життя.

Можливо, не кожен відчуває гостру необхідність у такій повноті життя, більше того, є можливим навіть страх перед цією повнотою, оскільки вона може призвести до того, що людині необхідно буде вийти зі звичної й

надійної для неї «зони комфорту» – а це неодмінно принесе страждання [21, с. 159–160]. Проте в глибині людської природи є наявним це прагнення до усвідомленості життя – й людина буденності, часом сама того не бажаючи, переходить у граничний вимір людського буття.

Граничний вимір буття людини – це «прорив до свободи» [21, с. 160], завдяки якому відбувається «свідомий вихід за межі буденності... в якому людина актуалізує особистісні можливості, стаючи при цьому трагічно самотньою» [16, с. 69]. Відбувається це через те, що замість душевності, притаманної буденному буттю, людина на перше місце ставить творчу самореалізацію, яка має для неї значення духовного вектора.

Для граничного виміру людського буття є характерною передусім воля до влади – «...воля, звільнена від буденності. Це воля, що піднялася над буденністю й вийшла в буття-на-межі» [21, с. 245]. Така воля принципово відрізняється від волі до самозбереження й продовження роду хоча б уже тим, що заради тієї ж влади людина граничного буття здатна пожертвувати стабільністю та безпекою буденного буття.

Здавалося б, знайдено універсальний рецепт звільнення від нудьги й нереалізованості душі й духу в буденності – воля до влади [16, с. 82]. Проте й тут, якщо поглянути глибше, ми можемо знайти суперечності, які не дадуть нам насолодитися повнотою життя в існуванні на-межі. Справа в тому, що «воля до влади – це вічно голодна влада, влада, яка постійно жадає збільшення. Воля до влади – це воля до постійного накопичення влади» [16, с. 83]. Життєва стратегія, заснована на такій волі, означає відрив і відчуження від інших людей, виснаження душевності, що незмінно спричинює самотність. До того ж, воля до влади неможлива без маніпулювання, оскільки ця воля завжди стикається з прагненням інших людей до влади – виникають конфлікти й суперечності в стосунках із оточенням [16, с. 83].

Самотність, породжена волею до влади, трансформує нудьгу – екзистенціал, типовий для буденного виміру людського буття, – в тугу. Коли людину вже не влаштовує стан нудьги через відсутність задоволення й

насолоди, що так характерно для звичайного буття, в неї виникає «...включеність у процеси створення й сприйняття культури» [16, с. 69], яка характеризується волею до пізнання та творчості [21, с. 160–164]. «Воля до пізнання та творчості – концепт метаантропології, що описує архетипове прагнення людини набувати знання й створювати красу», – пише Н. Хамітов [21, с. 86]. Однак і тут ми можемо спостерігати відрив від життя в гонитві за новими знаннями й новими творчими досягненнями, що знов-таки породжує відчуженість від Іншого і внаслідок цього – самотність.

І воля до влади, і воля до пізнання та творчості актуалізують особистісні засади в людині. Тому для людини граничного буття характерним є вже особистісний світогляд. Варто зазначити, що такий світогляд у всіх своїх рисах є протилежним буденному світогляду, оскільки йому притаманні самостійність, критичність і творчий характер [21, с. 25–26]. Людиною з особистісним світоглядом вже складно маніпулювати, адже вона сама здатна оцінювати події та явища, створювати оригінальні цілі, ідеали й цінності. Погляд такої людини спрямовано «всередину себе» й ми спостерігаємо інтерес до зростання своєї особистості [16, с. 218], [21, с. 25–26]. Саме для творчого світогляду є характерним осмислене прагнення «...вирішувати проблему сенсу життя як сенсу свободи – свободи вибору й свободи досягнення обраного» [21, с. 26]. У такому прагненні ми можемо натрапити на складнощі й навіть омани, оскільки людина граничного виміру буття далеко не завжди здатна об'єднати внутрішній світ у гармонійну цілісність, «...де всі частини є необхідними й вільно з'єднуються одна з одною» [21, с. 26]. Відсутність гармонійного розвитку душевного й духовного в людині граничного буття сприяє тому, що вона проживає життя, досягаючи не істинних насправді цілей.

Важливо зазначити, що для людини буденного буття перехід у граничне буття стає швидше падінням: «Це *ви-падіння* із загальних норм. І воно справді може стати падінням, якщо зупиняється на самому собі, своїй заперечності відносно буденного буття, а не прагне до нової гармонії» [21,

с. 161]. Ця неспроможність у гармонійній побудові життя може спричинити зрештою відсутність справжнього глибинного задоволення від свого життя. Просто все здійснене такою людиною граничного буття, якщо вона спрямована тільки на саму себе, деструктивно впливатиме на суспільство або окремих людей. Наприклад, автор епатажних творів мистецтва, що несуть на собі відбиток його деструктивності.

Розглядаючи життя людини граничного буття, мимоволі ставимо запитання: у чому сенс такого існування?

На перший погляд здається, що цей сенс лише в нескінченному розростанні Его. Однак у граничному бутті, безумовно, є особистості, здатні до справжньої творчості, яка збагачує людство. На думку Н. Хамітова, ними рухає не воля до влади, а воля до пізнання та творчості [21, с. 69]. Інша справа, що навіть ці по-справжньому творчі особистості, плідні для суспільства, можуть настільки зациклюватися на створенні своїх творів, що руйнують стосунки з близькими, а часом і самих себе. Людина-творець, прагнучи вийти за межі буденності заради якої-небудь мети, нехай навіть найблагороднішої, часто не вважає за потрібне витратити час, силу, енергію на побудову стосунків, істинну участь у житті близьких і оточення. Така людина граничного буття не бачить турботу про особистісний розвиток Іншого необхідною умовою своєї реалізації. Все це в підсумку призводить до того, що вона опиняється в екзистенційному глухому куті. Це безвихідь не тільки стосунків, а й творчості, заради якої жертвують душевністю, бо душевна дистрофія особистості позначається й на всьому тому, що вона створює.

Людина граничного буття акцентується на одній або кількох гранях свого життя. Інші ж грані залишаються без належної уваги, що спричинює «перекос», який деструктивно впливає на якість життя. Зникає гармонія й цілісність існування, від яких людина граничного буття відмовляється свідомо чи підсвідомо – через нерозуміння необхідності цілісності життєвих

проявів, не вважаючи за потрібне враховувати значущість цілісності під час визначення векторів своїх життєвих цілей.

Навіть якщо людина граничного буття розвиває волю до влади чи волю до пізнання та творчості в волю до могутності і всемогутності, це не робить її цілісною. Не можна не погодитися з думкою Н. Хамітова: «Саме воля до всемогутності справді спрямовує людину за її межі. Але воля до всемогутності, що вбирає в себе всі можливі цілі, може стати люциферіанським переворотом у внутрішньому космосі особистості, коли виникає бажання одноосібно оволодіти всіма можливими цілями, достоїнствами, стосунками... Але людина, що зайняла місце Бога на шкалі цінностей, сповнюється переживанням світу як абсурду. Більше того, абсурдним стає власне існування людини» [21, с. 256].

Очевидно, що для визначення та формування правильного вектора своїх життєвих цілей – та й самих цих цілей – необхідно все-таки вийти за межі граничного виміру людського буття в якийсь новий вимір.

Таким виміром людського буття є, згідно з методологією метаантропології, метаграничне буття. Н. Хамітов так визначає його: «Метаграничне буття є подоланням замкнутого характеру людського буття через перехід волі до самозбереження й продовження роду буденного буття, а також і волі до влади, й волі до пізнання та творчості граничного буття в волю до свободи й любові» [16, с. 67]. Тут ми знаходимо вже не тільки самотійний, а й цілісний, по-справжньому творчий підхід до життя.

Людина починає творити гармонійні вчинки й відносини відповідно до обраних цілей і життєвих настанов. При цьому вона позбувається егоцентризму, а отже головним орієнтиром стає відповідь на запитання: чи приведе така життєва стратегія не тільки до повноти мого життя, а й до повноти життя Іншого? [21, с. 164]. Позитивну відповідь на це запитання ми зможемо отримати виключно в тому випадку, якщо особистість готова приймати повну відповідальність за своє життя і життя тих, хто опинився поруч, здатна цілісно з'єднати всі свої цілі, вольові імпульси, бажання,

настанови й, завдяки цьому, досягнути й реалізувати сенс життя. «Реальність метаграничного буття тому є любов, свобода, творчість, надія, віра, істина, добро, краса...» [21, с. 165], – справедливо зазначає Н. Хамітов. Це означає духовну еволюцію «...людини до вільно обраного гармонійного буття» [21, с. 166].

У контексті проекту метаантропології можливість досягнення цих якостей особистості виникає за трансформації волі в натхнення, а творчості в актуалізацію – «...творінням себе й простору продуктивної комунікації» [16, с. 67]. Все це є неможливим без толерантності, «...яка означає глибинне очищення й олюднення буття свободи й любові та їх екзистенційний катарсис» [16, с. 67].

У координатах метаграничного буття людині є притаманним уже не просто особистісний, а філософський світогляд, тобто творчий, критичний, самостійний, який також характеризується системністю та внутрішньою цілісністю [16, с. 219–220], [21, с. 67–68]. Н. Хамітов так визначає його специфіку: «Філософський світогляд є найскладнішою та невпинною роботою духу, що перемагає власну обмеженість» [16, с. 220].

Але недостатньо одномоментного прориву з граничного в метаграничне – це має бути постійним прагненням до подолання стереотипів, помилкових бажань і ненадійних цілей. Не можна не погодитися, що всі видатні люди володіли філософським світоглядом, який дає можливість творити метаграничне буття, а відтак здатними «...сформулювати глобальну мету й усвідомити стратегії життя, які ведуть до неї» [16, с. 220].

Фундаментальним результатом філософського світогляду є не тільки усвідомлення сенсу життя, а й звільнення від страху смерті, більше того, переживання безсмертя особистості [16, с. 68]. Людина буденного й особистісного світогляду через властиві їй способу життя й мисленню обмеження не здатна відчувати достатньою мірою повноту життя, до якої прагне. Лише в прагненні до метаграничного буття людина здатна вирішити трагічні суперечності життя, а отже випробувати повноту життя. І тільки

завдяки філософському світогляду, розуміючи необхідність побудувати гармонійні й красиві відносини з близькими й оточенням і маючи бажання й мудрість зробити це, людина здатна відчувати єдність із усім світом, а відтак розуміння сенсу всього, що відбувається з нею – чи народження, чи смерть.

У контексті нашого дослідження ми бачимо, що саме методологія метаантропології дає можливість чіткіше розглянути й пояснити ментальні особливості Сходу й Заходу.

У буденності кожна народність, країна, культура має свої традиції й погляди на оптимальний спосіб життя. Найчастіше вони є різними в людей Сходу й людей Заходу, хоч основні буденні потреби всього людства однакові – продовження й збереження роду. Попри це, через відсутність філософського світогляду людині буденного буття важко розглянути й усвідомити, що наші відмінності є характерними тільки для способів досягнення того, що є спільним як для людей Сходу, так і для людей Заходу. Наприклад, якщо ми розглянемо релігійні обряди, ставлення до жінки, до виховання дітей, взагалі до людини та її місця в світі, то побачимо – відмінності на Сході та Заході настільки очевидні, що створюється впевненість у неможливості їх мирного співіснування. Така «несхожість» породжує нерозуміння, часом страх і як наслідок – ворожість. Таке протистояння у стосунках Сходу й Заходу можемо спостерігати й у сучасному світі.

З позицій метаантропології можемо припустити, що люди граничного буття з домінантою волею до влади роблять акцент на відмінностях традицій, релігій, культур для зміцнення своєї влади через створення образу ворога. Тому, якщо порівнюватимемо культуру Сходу й Заходу в аспектах граничного виміру людського буття, то, звичайно ж, можемо спостерігати непримиренні настанови й погляди людей різних культур. Тут немає прагнення до єдності та гармонії хоча б тому, що в граничному бутті людьми рухає воля до влади, яка неминуче вступає в конфлікт з волею до влади інших людей і тлумачиться як несумісність ментальностей і культур Сходу й

Заходу. Але ж насправді серед людей граничного виміру людського буття в межах однієї культури ми теж не знаходимо згоди та взаєморозуміння, тому було б некоректно всі відмінності, характерні саме для граничного виміру людського буття, розуміти як антагонізм, характерний для стосунків Сходу й Заходу.

А ось у метаграничному вимірі людського буття не може бути зіткнення світоглядів людей різних культур, оскільки саме завдяки філософському світогляду знаходимо бажання й прагнення до розуміння Іншого, спрямованість на єдність або, якщо це неможливо або нераціонально – тоді на плідну взаємодію.

Виходячи з вищесказаного, в порівнянні культур Сходу й Заходу варто коректно співвідносити їх особливості, враховуючи, до якого виміру людського буття вони належать.

Розглядаючи ментальність людей буденного й граничного вимірів людського буття, ми, звичайно ж, виявимо відмінності в розумінні сенсу життя й труднощі у взаєморозумінні людей. Досліджуючи підходи до аналізу Сходу й Заходу в історії філософії, можемо спостерігати картину, коли з метою применшення тієї чи іншої культури й піднесення іншої філософи порівнюють факти і явища буденного й граничного вимірів людського буття однієї ментальності з фактами та проявами метаграничного виміру людського буття іншої ментальності [12], [14]. Через такі некоректності в аналізі особливостей Сходу й Заходу, які використовують або навмисно, або через помилки авторів, легко посягти антипатію до якого-небудь народу чи релігії, викликаючи помилкове уявлення про перевагу тієї чи іншої культури.

Аналіз особливостей Сходу й Заходу на основі методології метаантропології є зараз як ніколи важливим, бо необхідно розуміти, чому конфлікти постійно розпалюються саме на релігійному та ментальному ґрунті, що призводить до збройних протистоянь, до людських жертв, а відтак – до обмеження розкриття можливостей всього людства й кожної особистості зокрема.

Список використаних джерел

1. Байдаров Е. У. Проблемы дихотомии «Запад-Восток», «Восток-Запад» в глобалистике // CREDONEW. Теоретический журнал. - 2007. - № 4 (52). – С. 131-156.
2. Компанієць Л. Ідея реінкарнації: дотик, сенс, споглядання/ Л. Компанієць // Гілея: науковий вісник. Випуск 74 (№7). – К.: УАН ТОВ «НВП «ВІР», 2013. – С. 232-235.
3. Максимов Ю. Религия креста и религия полумесяца. Христианство и ислам / Юрий Максимов. - М.: Издательство Московского подворья Свято-Троицкой Сергиевой Лавры, 2008. - 239 с.
4. Матвеев В. О. Діалог індуїзму і християнства в аспекті самореалізації особистості / В. О. Матвеев // Релігійна свобода. Науковий щорічник. Спецвипуск. – К., 2010. – № 2. – С. 166-170.
5. Матвеев В. О. Карма-йога і християнство / Матвеев В. О. // Україна – країни Сходу: діалог культур, цивілізацій та педагогічних систем : матеріали науково-практичної конференції. – Київ, 2000. – С. 28 - 34.
6. Матвеев В. О. Паралелі християнської езотерики та індуїзму в аспекті самореалізації особистості / В. О. Матвеев // Релігійна свобода. Науковий щорічник. – К., 2008. – № 12. – С. 142-145.
7. Матвеев В. О. Про поєднання несумісного / В. О. Матвеев // Людина і світ. – 2000. – № 9. – С. 49-52.
8. Мешков В. Конфуцианские представления о Дао-Пути как метафизической реальности неба / В. Мешков // Гілея: науковий вісник. Випуск 75 (№8). – К.: УАН ТОВ «НВП «ВІР», 2013. – С. 286-287.
9. Мень А. Истоки религии / А. Мень. - М.: Фонд имени Александра Меня, 2006. - 428 с.
10. Мень А. Отец Александр Мень отвечает на вопросы / Редакционная коллегия: Р. Адамянц, Н. Вторушина, П. Мень. М: Издательский дом «Жизнь с богом», 2008. - 347 с.
11. Ницше Ф. Антихристианин // Сумерки богов / Составление и общая редакция А. А. Яковлева - М.: Издательство политической литературы, 1989. - С. 17-93.
12. Сулейманова Л. Восток и Запад в философии Ф. Ницше: своеобразие христианской и буддийской культур / Л. Сулейманова // Гілея: науковий вісник. Випуск 74 (№7). – К.: УАН ТОВ «НВП «ВІР», 2013. – С. 294-295.
13. Сулейманова Л. Культурное взаимодействие Востока и Запада в философском творчестве Э. Фромма / Л. Сулейманова // Гілея: науковий вісник. Випуск 75 (№8). – К.: УАН ТОВ «НВП «ВІР», 2013. – С. 304-306.
14. Сулейманова Л. Ф. Проблема своеобразия восточных и западных культур в православной философской мысли современности / Л. Ф. Сулейманова // Totallogy-XXI. Постнекласичні дослідження. № 30. – К.: ЦГО НАН України, 2013. – С. 376-384.

15. Требін М. Західна модель громадянського суспільства: концептуальний підхід / М. Требін // Гілея: науковий вісник. Випуск 75 (№8). – К.: УАН ТОВ «НВП «ВІР», 2013. – С. 253-257.
16. Философская антропология: словарь / Под ред. Н. Хамитова. – К.: КНТ, 2011. – 472 с.
17. Фромм Э. Психоанализ и религия // Сумерки богов / Составление и общая редакция А. А. Яковлева. - М.: Издательство политической литературы, 1989. - С. 143- 221.
18. Хайдеггер М. Из диалога о языке. Между японцем и спрашивающим // Время и бытие. – М.: Республика, 1993. – 447 с.
19. Хамітов Н. Прояснення специфіки східного і західного шляхів людського буття у світі Історія філософії: проблема людини // Н. Хамітов, Л. Гармаш., С. Крилова. – К.: КНТ, Центр навчальної літератури, 2006. – С. 8-19.
20. Хамитов Н., Крылова С. Философский словарь. Человек и мир. - К.: КНТ, Центр учебной литературы, 2006. – 308 с.
21. Хамитов Н. Философия: Бытие. Человек. Мир. Курс лекций / Н. Хамитов. – К.: КНТ, Центр навчальної літератури, 2006. – 456 с.
22. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций. С. Хантингтон – М.: ООО «Издательство АСТ», 2005. – 576 с.
23. Шевченко С.Л. Екзистенціальна теологія (М. Уестпал, Дж. Маккуоррі) в постмодерну добу: до проблеми духовної реанімації західного суспільства / С.Л. Шевченко // Totallogy-XXI. Постнекласичні дослідження. № 30. – К.: ЦГО НАН України, 2013. – С. 385-396.
24. Эррикер К. Буддизм. – М.: ГРАНД, Фаир-Пресс, 2002. – 304 с.
25. Юнг К. Г. Об архетипах коллективного бессознательного / К. Г. Юнг // Архетип и символ; [перевод А. М. Руткевича]. – М.: RENAISSANCE, 1991. – С. 95–128.
26. Юнг К. О психологии восточных религий и философий / К. Юнг. - М.: Медиум, 1994. - 255 с.
27. Юнг К. Г. Проблема души современного человека / К. Г. Юнг // Архетип и символ; [перевод А. М. Руткевича]. – М.: RENAISSANCE, 1991. – С. 203–222.

Summary. The article is proving the efficiency of analyzing the features of Eastern and Western cultures from the methodological standpoint of meta-anthropology. This methodology is developed by the modern Ukrainian philosopher N. Khamitov, who identifies three basic dimensions of human existence: ordinary, limiting and transcendent. As a result, it is concluded that, the analysis of the characteristics of the East and the West, which takes into account the existential pluralism of these regions, is sufficiently productive.

At the present time the research of the features of the East and the West based on the methodology of meta-anthropology is significantly important due to awareness of the criteria for fertility synthesis of Eastern and Western cultures. This allows us to understand why the reason of the geopolitical conflicts consists in the religious and mental disagreement, leading to armed confrontations, and therefore - to realize how to prevent it.

Keywords: ordinary dimension of human existence, limiting dimension of human existence, transcendent dimension of human existence, culture, meta-anthropology, worldview.

Аннотация. В статье обосновывается продуктивность анализа особенностей культур Востока и Запада с методологических позиций метаантропологии. Данная методология разработана современным украинским философом Н. Хамитовым, который выделяет три фундаментальных измерения человеческого бытия: обыденное, предельное и запредельное. В результате делается вывод, что достаточно продуктивным является анализ особенностей Востока и Запада, который учитывает экзистенциальную плюральность этих регионов.

Исследование особенностей Востока и Запада на основе методологии метаантропологии сейчас очень важен, так как благодаря такому подходу появляется возможность понимания критериев плодотворности синтеза культур Востока и Запада. Благодаря этому можно осознать, почему геополитические конфликты разжигаются именно на религиозной и метальной почве, приводя к вооруженным противостояниям, и в итоге – понять как препятствовать этому.

Ключевые слова: обыденный уровень человеческого бытия, предельный уровень человеческого бытия, запредельный уровень человеческого бытия, культура, метаантропология, мировоззрение.